

УДК [378.011.3-051:81'243]:005.963

Скіба Н. Я., Шандра Н. А.\*

# СУТНІСТЬ ТА СТРУКТУРА МЕТОДИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

У статті розкрито сутність методичної компетентності майбутніх викладачів англійської мови для економічних спеціальностей як однієї із найважливіших у складі професійної компетентності педагога. Проведено аналіз теоретичних праць вітчизняних та зарубіжних фахівців минулого й сучасності, присвячених проблемам формування методичної компетентності майбутніх викладачів іноземних мов.

Запропоновано формулювання методичної компетентності майбутніх викладачів англійської мови для економічних спеціальностей як інтегративної особистісно-професійної характеристики цих фахівців, яка визначає здатність та готовність реалізовувати методичну роботу в процесі педагогічної діяльності, спрямованої на формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх економістів в умовах міждисциплінарної інтеграції англійської мови та професійно орієнтованих дисциплін.

Розглянуто структуру методичної компетентності майбутніх викладачів англійської мови для економічних спеціальностей як складне багатокомпонентне явище, що містить комунікативно-навчальну, конструктивно-проектувальну, організаторську, дослідницьку, аналітико-оцінювальну, інформаційно-комунікаційну, адаптивну, мотиваційну, рефлексивну компетентності та їхні складові (комунікативно-навчальні, конструктивно-проектувальні, організаторські, дослідницькі, аналітико-оцінювальні, інформаційно-комунікаційні, адаптивні, мотиваційні, рефлексивні знання, навички й уміння).

Окреслено функції, які виконує викладач англійської мови для економічних спеціальностей у процесі професійної діяльності, а саме: комунікативно-навчальну, конструктивно-проектувальну, організаторську, дослідницьку, аналітико-оцінювальну, інформаційну, адаптивну, мотиваційно-стимулювальну, рефлексивно-дослідницьку і функцію самовдосконалення та саморозвитку. Згадані функції реалізуються в межах відповідних компетентностей.

Ключові слова: методична компетентність; майбутні викладачі англійської мови для економічних спеціальностей; комунікативно-навчальна компетентність; конструктивно-проектувальна компетентність; організаторська компетентність; дослідницька компетентність; аналітико-оцінювальна компетентність; інформаційно-комунікаційна компетентність; адаптивна компетентність; мотиваційна компетентність; рефлексивна компетентність.

В умовах глобалізаційних та інноваційних процесів, що відбуваються в сучасному суспільстві, зростає потреба у висококваліфікованих фахівцях різних галузей, здатних успішно виконувати професійні завдання й вільно конкурувати на вітчизняному та зарубіжному ринках праці. Підготовка таких фахівців постає особливо гостро. Це певною мірою стосується й підготовки викладачів іноземних мов (ІМ), зокрема викладачів англійської мови (АМ) для економічних спеціальностей. У системі їхньої підготовки вагоме місце займає формування методичної компетентності (МК) як складової професійної компетентності педагога. Тож питання дослідження сутності та структури МК майбутніх викладачів АМ для економічних спеціальностей набуває особливої актуальності.

Проблемі формування та розвитку МК викладачів (вчителів) ІМ присвячено багато праць вітчизняних та зарубіжних учених, зокрема О. Бігич, А. Дубакова, О. Ігни, К. Іноземцевої, А. Люботинського, Н. Майєр, С. Макеевої, Є. Надточевої, С. Татарніцевої, Н. Язикової та ін. Попри неоднозначність трактування поняття МК та визначення її структури автори наголошують на важливості цієї компетентності

\*© Скіба Н. Я., Шандра Н. А.

в складі професійної компетентності викладача ІМ.

Аналіз досліджень засвідчує значний інтерес науковців до питання формування та розвитку МК викладачів (вчителів) ІМ, а також визначення її структурних компонентів. Однак недостатньо дослідженим залишається питання формування МК викладачів АМ для економічних спеціальностей, зокрема встановлення її сутності та структури.

Мета статті – розкрити сутність поняття та проаналізувати основні компоненти структури МК майбутніх викладачів АМ для економічних спеціальностей. Відповідно до мети нами сформульовано такі завдання: проаналізувати праці вітчизняних і зарубіжних науковців з проблеми дослідження; розглянути різні підходи щодо трактування поняття та визначення структурних компонентів МК викладачів (вчителів) ІМ; запропонувати формулювання МК майбутніх викладачів АМ для економічних спеціальностей з виокремленням її складових; окреслити функції майбутніх викладачів АМ для економічних спеціальностей.

Одним із перших завдань дослідження є аналіз літературних джерел, який дав змогу розглянути трактування поняття «методична компетентність викладача (вчителя) іноземної мови» різними науковцями та компоненти, які виділяють в її структурі.

Під МК вчителя ІМ О. Бігич розуміє сукупність методичних знань, навичок, умінь, індивідуальних й особистісних якостей, яка передбачає його здатність мотивувати, проектувати, досліджувати, адаптовувати, організовувати й контролювати навчання, освіту, виховання та розвиток учнів засобами ІМ [1, с. 110]. Теоретична підготовка майбутнього вчителя ІМ полягає в набутті студентом методичних знань щодо навчання, виховання та розвитку учнів, дослідження освітнього процесу з ІМ. Практична підготовка передбачає набуття методичних навичок та методичних умінь щодо навчання, виховання та розвитку учнів, дослідження освітнього процесу з ІМ. Методичні навички майбутнього вчителя набуваються на практичних заняттях з методики навчання ІМ, методичні уміння – у процесі проходження педагогічної практики [1, с. 204].

У дослідженні С. Макеевої МК учителя ІМ визначається як здатність та готовність успішно вирішувати методичні завдання в процесі реалізації цілей навчання ІМ, пов'язаних з формуванням ІКК, освітою, вихованням та розвитком учнів [8, с. 8]. До складу МК належать: гностична, корекційно-гностична, рефлексивно-гностична, проєктувальна, комунікативно-організаторська, комунікативно-навчальна, конструктивно-технологічна, інформаційно-технологічна компетентності [8, с. 9].

А. Люботинський [6] характеризує МК учителя ІМ як здатність та готовність до проєктування та здійснення навчального процесу, спрямованого на розвиток іншомовного міжособистісного та міжкультурного спілкування і на досягнення учнями предметних, метапредметних, особистісних результатів, а також до рефлексії власної педагогічної діяльності. У структурі МК дослідник виокремлює проєктувальну, когнітивно-аналітичну, корекційно-гностичну, рефлексивно-гностичну, комунікативно-організаторську, корекційно-організаторську, креативну, інформаційно-технічну компетентності.

Досліджуючи МК майбутнього викладача ІМ, Н. Майєр [7] трактує її як «результат методичної підготовки, що проявляється в здатності ефективно виконувати всі види професійно-методичної діяльності зі свідомим самостійним детермуванням соціальних ролей і трансформацією рольових позицій, а також у довготривалій готовності до професійно-методичного й особистісного саморозвитку та самовдосконалення впродовж життя» [7, с. 51]. До компонентів МК майбутнього викладача ІМ дослідниця відносить: субкомпетентності у формуванні мовних видів іншомовної комунікативної компетентності (ІКК) (фонетичної, лексичної, граматичної, орфографічної); субкомпетентності у формуванні мовленнєвих видів ІКК (у говорінні, аудіюванні, читанні, письмі); субкомпетентність у формуванні лінгвосоціокультурної

компетентності; субкомпетентність у формуванні навчально-стратегічної компетентності; методичну компетентність в організації позааудиторної роботи та інформаційно-комунікаційну компетентність [7, с. 58].

З точки зору О. Ігни [3], МК викладача ІМ являє собою інтегративну особистісно професійну характеристику педагога, яка проявляється в процесі його педагогічної діяльності з розвитку іншомовної комунікативної та міжкультурної компетентностей студентів, а також у науково-методичній діяльності. МК є результатом психолого-педагогічної, методичної, предметної підготовки, особистого науково-дослідницького та професійного досвіду [3, с. 91]. Дослідниця ототожнює МК викладача ІМ із методичною майстерністю, виділяючи такі компоненти в її складі: знання та навички в галузі теорії, технології та методики навчання ІМ та суміжних дисциплін (педагогіки, психології, лінгвістики тощо); володіння методичною термінологією; іншомовну комунікативну компетентність; готовність та уміння розвивати ІКК студентів; методичні уміння аналізу, планування та реалізації педагогічної діяльності (згідно професіограми викладача ІМ); дидактичні та творчі здібності; культуру мовлення та культуру спілкування; досвід вирішення навчальних методичних завдань; досвід квазіпрофесійної та професійної діяльності; критичне методичне мислення [3, с. 92].

С. Татарніцева [12] характеризує МК лінгвіста-викладача як систему, що розвивається й еволюціонує під впливом готовності до педагогічної діяльності (мотивації), яка містить знання лінгводидактики, методики, суміжних дисциплін (педагогіки, психології, лінгвістики), навички й уміння професійної діяльності, а також індивідуальні якості особистості. У її структурі дослідниця виділяє такі компетентності: проєктувальну, організаторську, стимулювальну (мотиваційну), аналітичну, адапційну, методологічну, професійну рефлексію.

Під МК майбутнього викладача ІМ А. Дубаков [2] розуміє сукупність знань про сутнісні характеристики процесу навчання ІМ і практичних умінь, які полягають у його ефективній організації. Окрім аналітичної, проєктувальної та рефлексивної компетентностей, у структурі МК науковець виділяє гностичну, професійно-комунікативну, інноваційну та науково-дослідницьку.

Досліджуючи профіль професійно-методичної компетентності викладача ІМ технічного вишу, К. Іноземцева [4] розуміє її як інтегративну характеристику, що визначає здатність та готовність викладача проєктувати й реалізовувати навчально-методичні заходи, спрямовані на формування ІКК та необхідних особистісних і міжособистісних якостей інженера в умовах міждисциплінарної інтеграції ІМ та професійно орієнтованої дисципліни. Ця характеристика передбачає наявність у викладача загальнолінгвістичних знань та умінь, знань і володіння понятійно-термінологічним апаратом професійно орієнтованої дисципліни; знань у галузі теорії навчання іноземної мови за професійним спрямуванням (ІМПС), методології компетентнісного та міждисциплінарного підходів; аксіологічних аспектів інженерної діяльності; методико-педагогічних умінь у царині предметно-інтегрованого іншомовного навчання. Профіль МК викладача ІМ технічного вишу складають такі компетентності: аксіологічна, міждисциплінарна, лінгво-професійна та лінгводидактична, що містять відповідні знання, навички й уміння у своїй структурі.

Таким чином, аналіз методичної літератури засвідчив, що більшість науковців розглядають МК викладача ІМ через оволодіння ним системою методичних знань (декларативних і процедурних), методичних навичок та методичних умінь з урахуванням індивідуальних якостей особистості, виділяючи різноманітні компоненти в її структурі. Услід за О. Бігич, Н. Майєр [1, с. 147; 7, с. 90], вважаємо, що методичні декларативні знання майбутнього викладача ІМ для економічних спеціальностей – це знання про систему й процес формування ІКК студентів, а також про себе, як викладача ІМПС, а методичні процедурні знання – це знання про методи, прийоми та технології формування ІКК студентів. Методичні навички майбутнього викладача ІМ

для економічних спеціальностей визначаємо як автоматизовані методичні дії, які формуються в практичній діяльності за допомогою системи методичних завдань, що імітують цю діяльність, і є засобом використання інтегрованих методикою викладання АМ з інших навчальних дисциплін методичних знань [1, с. 159; 7, с. 90]. Методичні уміння майбутнього викладача АМ для економічних спеціальностей трактуємо як здатність мотивовано, усвідомлено й самостійно реалізовувати діяльність на основі набутих методичних знань та сформованих методичних навичок, спрямовану на формування та розвиток ІКК студентів не лише у звичних, а й нових умовах професійно-методичної діяльності [1, с. 166; 7, с. 91].

У межах нашого дослідження трактуємо МК майбутнього викладача АМ для економічних спеціальностей як інтегративну особистісно-професійну характеристику педагога, яка визначає здатність та готовність реалізовувати методичну роботу в процесі педагогічної діяльності, спрямовану на формування ІКК майбутніх економістів в умовах міждисциплінарної інтеграції ІМ та професійно орієнтованих дисциплін. При цьому функції викладача ІМПС, зокрема АМ для студентів економічних спеціальностей, дещо відрізнятимуться від функцій, які виконує викладач загального курсу АМ.

У структурі МК майбутнього викладача АМ для економічних спеціальностей виокремлюємо такі компетентності: комунікативно-навчальну; конструктивно-проектувальну; організаторську; дослідницьку; аналітико-оцінювальну; інформаційно-комунікаційну; адаптивну; мотиваційну та рефлексивну. Проаналізувавши праці Н. Кузьміної [5], Н. Мойсейюк [9], Ю. Пасова [10], В. Сластьонина [11], вважаємо, що згадані компетентності пов'язані з виконанням певних функцій, а саме: комунікативно-навчальною, конструктивно-проектувальною, організаторською, дослідницькою, аналітико-оцінювальною, інформаційною, адаптивною, мотиваційно-стимулювальною, рефлексивно-дослідницькою, функцією самовдосконалення та саморозвитку.

Комунікативно-навчальна компетентність полягає в реалізації комунікативно-навчальної функції: установлення взаємовідносин викладача та студентів у навчальному процесі; створення умов для іншомовного спілкування студентів; здатність і готовність до формування професійно орієнтованої ІКК студентів у різних видах мовленнєвої діяльності із застосуванням сучасних принципів, методів та прийомів навчання АМ [1; 2; 6; 7; 8].

Отже, комунікативно-навчальна компетентність майбутнього викладача АМ для економічних спеціальностей, насамперед, передбачає знання: основних понять і категорій методики навчання англійської мови за професійним спрямуванням (АМПС; підходів до формування в студентів економічних спеціальностей професійно орієнтованої ІКК, яку складають мовна (фонетична, лексична, граматична, орфографічна, орфоепічна), мовленнєва (в аудіюванні, говорінні, читанні, письмі), лівосоціокультурна, навчально-стратегічна компетентності; сучасних принципів, методів та прийомів навчання АМПС. У межах цієї компетентності майбутній викладач має розвинути навички аналізу мовленнєвого, мовного та лівосоціокультурного матеріалу для виокремлення можливих труднощів у процесі його засвоєння майбутніми економістами та уміння: проведення практичних занять з АМПС із застосуванням сучасних методів, прийомів та засобів навчання; формування професійно орієнтованої ІКК майбутніх економістів відповідно до їхніх навчальних потреб.

Конструктивно-проектувальна компетентність викладача пов'язана із конструктивно-проектувальною функцією: здатністю і готовністю відбирати навчально-методичні матеріали, форми організації, методи та засоби навчання відповідно до потреб студентів; чітко проектувати та конструювати навчальний процес та власну методичну діяльність; формулювати цілі та завдання навчання АМ; прогнозувати труднощі і продумувати шляхи їх усунення; планувати власну діяльність

та навчально-комунікативну діяльність студентів із урахуванням їхніх потреб; співвідносити план вивчення певного матеріалу на окремому занятті із перспективним планом навчально-методичного курсу; обирати раціональну структуру заняття; розробляти навчально-методичні завдання та навчальний план дисципліни за результатами аналізу навчальних потреб [1; 2; 6; 7; 8; 12].

Тож конструктивно-проектувальна компетентність майбутнього викладача АМ для економічних спеціальностей містить знання цілей та завдань навчання АМ майбутніх економістів; стандартів, робочих та навчальних програм, навчальних планів; видів навчальних занять та їхньої структури; принципів розробки навчально-методичних матеріалів з АМПС. Конструктивно-проектувальні навички: планування навчального процесу; аналізу навчально-методичних матеріалів з АМПС; розробки планів-конспектів практичних занять з АМПС; розробки вправ з АМПС з метою стимулювання мовленнєвої діяльності студентів; конструктивно-проектувальні уміння: визначення цілей, змісту та завдань навчання АМПС майбутніх економістів; вибору й ефективного використання навчально-методичних матеріалів з АМПС; розробки власних навчально-методичних матеріалів та навчальних планів АМПС.

Організаторська компетентність передбачає виконання організаторської функції: здатність і готовність ефективно організовувати навчальну діяльність студентів з урахуванням їхніх індивідуальних потреб відповідно до завдань певного навчального курсу; організовувати засвоєння мовного та мовленнєвого матеріалу відповідно до програмних вимог; використовувати різноманітні організаційні форми роботи на занятті; створювати умови для досягнення бажаних результатів; здатність до самоорганізації; здійснювати міждисциплінарну співпрацю із викладачами професійно орієнтованих дисциплін [1; 6; 7; 8; 12].

У межах цієї компетентності майбутній викладач АМ для економічних спеціальностей повинен мати знання організаційних форм реалізації навчальної діяльності студентів; основ планування та організації навчального процесу АМПС; цілей та завдань викладання фахових дисциплін майбутнім економістам; основ міждисциплінарних зв'язків; навички: аналізу організаційних форм роботи на занятті; самоорганізації; аналізу ефективної організації навчального процесу відповідно до завдань навчального курсу АМПС; організації діяльності студентів і власної діяльності та поведінки; уміння планування та організації різних форм роботи на занятті; ефективної організації навчального процесу відповідно до завдань навчального курсу АМПС; самоорганізації; здійснення міждисциплінарної співпраці із викладачами дисциплін економічного напрямку з метою ефективного використання методів, технологій навчання професійно орієнтованих дисциплін на заняттях з АМПС.

Дослідницька компетентність виявляється в здійсненні дослідницької функції: реалізації та розвитку пошукових здібностей; здатності до проведення пошукової роботи та наукового аналізу в галузі теорії та методики навчання АМ; набутті нових знань з дослідження власної діяльності; здійсненні досліджень цілей студентів; узагальненні результатів наукових досліджень та презентації їх через участь у науково-практичних конференціях, публікацію тез доповідей та статей [1; 2; 7].

Таким чином, майбутній викладач АМ для економічних спеціальностей повинен володіти знаннями про сучасні методи дослідження в галузі методики навчання АМ та АМПС; основи наукового аналізу; методи спостереження; способи дослідження потреб студентів; способи узагальнення результатів дослідницької діяльності та їхню презентацію. До дослідницьких навичок майбутнього викладача АМ для економічних спеціальностей належать добір та робота з науковою літературою; проведення досліджень у галузі теорії та методики навчання АМПС; здійснення дослідження навчальних потреб майбутніх економістів; до дослідницьких умінь: узагальнення результатів наукових досліджень у вигляді доповідей, статей тощо; виявлення навчальних потреб студентів для розробки ефективного курсу АМПС; виявлення зв'язку

АМ та дисциплін економічного напрямку.

Аналітико-оцінювальна компетентність асоціюється із аналітико-оцінювальною функцією: здатністю і готовністю критично аналізувати результат навчального процесу; здійснювати аналіз теоретичних та практичних складових процесу викладання АМ; розглядати позитиві сторони і труднощі викладання АМ; оцінювати результати своєї педагогічної діяльності; аналізувати професійно-методичну діяльність колег, досвідчених викладачів для подальшого використання у власній практиці викладання; оцінювати навчально-методичні матеріали та методи, засоби навчання АМ з точки зору ефективності; аналізувати потреби студентів; здійснювати оцінювання досягнень студентів [1; 2; 6; 8; 12].

Знання майбутнього викладача АМ для економічних спеціальностей стосуються принципів аналізу теоретичних та практичних складових процесу навчання АМПС; основ здійснення аналізу навчальних цілей та потреб студентів; форм, видів та способів контролю й оцінювання рівня сформованості професійно орієнтованої ІКК у майбутніх економістів та її складників; вимог до навчально-методичних матеріалів з АМПС. У межах цієї компетентності майбутній викладач має розвинути навички критичного аналізу результатів навчального процесу; аналізу різних вправ та завдань з АМПС; аналізу практичних занять колег; застосування аналізу навчальних потреб студентів; оцінки навчально-методичних комплексів з АМПС; фіксації та корекції помилок у мовленні студентів; уміння вибору навчально-методичних матеріалів з АМПС відповідно до навчальних потреб студентів; добору засобів контролю та оцінювання рівня сформованості усіх складників ІКК майбутніх економістів; оцінки навчально-методичної діяльності колег.

Інформаційно-комунікаційна компетентність викладача пов'язана з його інформаційною функцією, що означає здатність і готовність застосування сучасних технічних засобів навчання, навчального програмного забезпечення з метою проведення науково-пошукових досліджень, ефективного структурування інформації, її адаптацію до особливостей навчального процесу та розроблення власних навчально-методичних матеріалів; кваліфіковану роботу з різноманітними інформаційними ресурсами, готовими програмно-методичними комплексами; використання комп'ютерних і мультимедійних технологій в освітньому процесі тощо [2; 6; 7; 8].

Вважаємо, що майбутній викладач АМ для економічних спеціальностей повинен володіти знаннями про способи опрацювання та критерії відбору різноманітної навчальної інформації з інтернет-ресурсів; методичний потенціал засобів інтернет-комунікацій, зокрема вебсемінари, відеоконференції, блоги, подкасти, електронна пошта тощо; особливості створення авторських електронних засобів навчання; можливості використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі; навичками використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі; застосування сучасних електронних навчально-методичних ресурсів для розробки практичних занять, планів-конспектів під час підготовки до практичних занять; уміннями моделювання та створення власних електронних навчально-методичних засобів, зокрема електронних підручників чи словників у процесі формування професійно орієнтованої ІКК майбутніх економістів.

Адаптивна компетентність викладача вимагає реалізації адаптивної функції: готовності та здатності адаптувати навчально-методичні матеріали, навчальні програми відповідно до потреб студентів; адаптувати власне мовлення відповідно до рівня сформованості в студентів ІКК; самостійно вчитися з метою подальшої адаптації до педагогічної діяльності на спеціалізованих кафедрах ІМ [1; 7; 12].

У межах цієї компетентності майбутній викладач АМ для економічних спеціальностей повинен володіти знаннями про можливості адаптації навчально-методичних матеріалів щодо потреб майбутніх економістів; способи адаптації власного мовлення відповідно до рівня сформованості в студентів професійно орієнтованої ІКК;

принципи адаптації до педагогічної діяльності. У майбутнього викладача АМ для економічних спеціальностей мають бути сформовані навички аналізу та адаптації навчально-методичних матеріалів відповідно до індивідуальних особливостей та навчальних потреб майбутніх економістів; адаптації свого мовлення відповідно до мовленнєвого досвіду студентів; уміння адаптації методів та технологій навчання фахових (економічних) дисциплін до подальшого використання в методиці навчання АМПС; адаптації до педагогічної діяльності на спеціалізованих кафедрах ІМ.

Мотиваційна компетентність асоціюється із мотиваційно-стимулювальною функцією й означає мотивацію викладача, його потреби в професійному навчанні, удосконаленні, саморозвитку та самореалізації; спонукання студентів до активної навчально-пізнавальної діяльності через власний приклад; уміння створювати на занятті комфортну атмосферу та доброзичливі відносини для заохочення та підтримання в студентів інтересу до процесу навчання [1; 8; 12].

Тож майбутній викладач АМ для економічних спеціальностей повинен володіти знаннями про механізми мотивації та самомотивації; способи заохочень та залучення студентів до навчального процесу. До навичок майбутнього викладача АМ для економічних спеціальностей відносимо здійснення внутрішньої мотивації до професійного навчання та саморозвитку; заохочення та спонукання майбутніх економістів до вивчення АМПС; до умінь – створення доброзичливих відносин та комфортної атмосфери на заняттях; творчого підходу до організації навчання з метою підтримання в студентів інтересу до процесу навчання; мотивування студентів до здійснення презентацій, доповідей, написання наукових статей АМ, участі в конкурсах, олімпіадах.

Рефлексивна компетентність викладача пов'язана із рефлексивно-дослідницькою функцією: здатністю і готовністю досліджувати, аналізувати та критично оцінювати власні дії та поведінку, що сприяє розвитку й саморозвитку особистості; здійснювати аналіз індивідуального стилю учіння та методичної діяльності; усвідомлювати, аналізувати позитивні сторони та переосмислювати недоліки у викладанні; застосовувати власний досвід вивчення іноземних мов зі своїми студентами [2; 6; 7; 8; 12].

Окрім того, рефлексивна компетентність вимагає реалізації функції самовдосконалення та саморозвитку майбутнього викладача АМ для економічних спеціальностей, що передбачає уміння поповнювати свої знання за допомогою самоосвіти; навчатися разом із студентами, зокрема професійної (економічної) термінології; удосконалюватися професійно, вивчаючи досвід колег та беручи участь у науково-методичних заходах.

Знання майбутнього викладача АМ для економічних спеціальностей у межах рефлексивної компетентності передбачають знання механізмів самоаналізу; способів самоконтролю та самооцінки; індивідуальних психологічних особливостей та особливостей навчального стилю, навчальних стратегій. Навички майбутнього викладача АМ для економічних спеціальностей стосуються аналізу та критичного оцінювання власної навчальної діяльності; аналізу та оцінки власних дій, поведінки під час проведення практичних занять; аналізу причин успіхів та невдач; уміння застосування власного досвіду та досягнень у процесі навчання АМПС; добору ефективних навчальних стратегій для вирішення завдань; самовдосконалення та саморозвитку за допомогою самоосвіти.

Таким чином, МК майбутнього викладача АМ для економічних спеціальностей – це інтегративна особистісно-професійна характеристика педагога, яка визначає здатність та готовність реалізовувати методичну роботу в процесі педагогічної діяльності, спрямованої на формування ІКК майбутніх економістів в умовах міждисциплінарної інтеграції ІМ та професійно орієнтованих дисциплін. МК майбутнього викладача АМ для економічних спеціальностей – це складне багатокомпонентне явище, що включає комунікативно-навчальну, конструктивно-

проектувальну, організаторську, дослідницьку, аналітико-оцінювальну, інформаційно-комунікаційну, адаптивну, мотиваційну та рефлексивну компетентності. МК належить до одного із компонентів професійної компетентності викладача АМПС та визначає його здатність та готовність до ефективної організації процесу навчання АМПС.

Розглянуті в статті питання не вичерпують окресленої проблеми й потребують подальших розвідок. Перспективи досліджень убачаємо в аналізі рівнів сформованості МК майбутніх викладачів АМ для економічних спеціальностей на основі визначених компонентів.

### Література:

1. Бігич О. Б. Методична освіта майбутнього вчителя іноземної мови початкової школи: монографія. Київ: КНЛУ, 2004. 278 с.
2. Дубаков А. В. Формирование методической компетенции будущего учителя иностранного языка: содержательные и организационно-технологические аспекты. *Концепт: научно-методический электронный журнал*. 2015. Т. 13. С. 2576–2580. URL: <http://e-koncept.ru/2015/85516.htm>
3. Игна О. Н. Структура и содержание методической компетентности учителя иностранного языка. *Ярославский педагогический вестник*. 2010. № 1. С. 90–94.
4. Иноземцева К. М. Профиль профессионально-методической компетентности преподавателя иностранного языка технического вуза. *Современные проблемы науки и образования: электронный научный журнал*. 2017. № 3. URL: <https://www.science-education.ru/ru/article/view?id=26482>
5. Кузьмина Н. В. Профессионализм преподавателя и мастера производственного обучения. Москва: Высшая школа, 1990. 119 с.
6. Люботинский А. А. Формирование методической компетентности у будущих учителей иностранного языка в условиях инновационной образовательной среды: автореф. дисс. ... канд. пед. наук: 13.00.02. Санкт-Петербург, 2014. 25 с.
7. Майер Н. В. Формування методичної компетентності у майбутніх викладачів французької мови: теорія і практика: монографія. Київ: КНЛУ, 2015. 472 с.
8. Макеева С. Н. Формирование методической компетенции у будущего бакалавра педагогического образования в процессе профессионального направленного обучения иностранному языку: автореф. дисс. ... канд. пед. наук: 13.00.02. Нижний Новгород, 2013. 26 с.
9. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка: навч. посіб. 4-е вид., доп. Київ: ВАТЄ Білоцерківська книжкова фабрика, 2003. 615 с.
10. Пассов Е. И. Культуросообразная модель профессиональной подготовки учителя: философия, содержание, реализация. *Иноземні мови*. 2002. № 4. С. 3–18.
11. Педагогіка: учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / В. А. Сластенин, И. Ф. Исаев, Е. Н. Шиянов; под ред. В. А. Сластенина. М.: Изд. центр «Академия», 2002. 576 с.
12. Татарничева С. Н. Структура и содержание методической компетенции лингвиста-преподавателя. *Вектор науки Тольяттинского государственного университета. Педагогика, психология*. 2015. № 4 (23). С. 182–186.

Skiba N. Ya., Shandra N. A.

### THE ESSENCE AND STRUCTURE OF METHODOLOGICAL COMPETENCE OF PROSPECTIVE TEACHERS OF ENGLISH FOR ECONOMICS

*The article outlines the essence of the methodological competence of prospective teachers of English for Economics as one of the most important components of teacher's professional competence. The analysis of theoretical works of Ukrainian and foreign scientists of the past and the present, devoted to the problems of formation of the methodological competence of prospective teachers of foreign languages has been carried out.*

*The methodological competence of prospective teachers of English for Economics has been defined as an integrative personal and professional quality of the latter based on their ability and readiness to perform methodological and pedagogical tasks aimed at the development of prospective economists'*

foreign language communicative competence in the process of interdisciplinary integration of English and professionally oriented disciplines.

The structure of the methodological competence of prospective teachers of English for Economics has been reviewed as a complex multicomponent phenomenon comprising communicative-teaching, constructively-projective, organizational, research, analytical-evaluative, information-communication, adaptive, motivational, reflexive competences and their components (communicative-teaching, constructively-projective, organizational, research, analytical-evaluative, information-communication, adaptive, motivational, reflexive knowledge, skills and abilities).

The following functions performed by teachers of English for Economics in their professional activity have been outlined: communicative-teaching, constructively-projective, organizational, research, analytical-evaluative, informative, adaptive, motivational, reflexive, self-perfection and self-development one. The aforementioned functions are implemented within the respective competences.

Key words: methodological competence; prospective teachers of English for Economics; communicative-teaching competence; constructively-projective competence; organizational competence; research competence; analytical-evaluative competence; information-communication competence; adaptive competence; motivational competence; reflexive competence.

Дата надходження статті: «18» вересня 2019 р.

УДК 378.1

Солодовник А. О.\*

# ЗАГАЛЬНОТЕХНІЧНА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ МОРСЬКОЇ ГАЛУЗІ ЯК ПРЕДМЕТ ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

У статті за результатами аналізу джерельної бази розкрито зміст поняття «загальнотехнічна підготовка фахівців морської галузі».

Автором констатовано, що в загальному розумінні загальнотехнічна підготовка є широкоживаним педагогічним поняттям. Проте його зміст необхідно уточнювати відповідно до специфіки конкретного напрямку підготовки здобувачів освіти та з урахуванням актуального рівня розвитку техніки і технологій. Первісним концептом, зауважено автором, є поняття техніки. За результатами вивчення підходів учених щодо розкриття її змісту встановлено, що поняття «техніка» має кілька означень. Також представлено до розгляду дефініцію технічного знання й акцентовано увагу на його специфічних ознаках. До них належать практичне спрямування технічного знання та його суспільно-науковий характер. Далі зазначено, що певна специфіка простежується й під час характеристики загальнотехнічних дисциплін як таких, через які відбувається опанування технічним знанням: загальнотехнічні дисципліни мають комплексний характер; вони є міждисциплінарними або навіть міжгалузевими; їхньою метою є вивчення переважно систем «людина – машина».

За результатами студіювання джерельного масиву дослідження було встановлено, що в педагогічній науці відсутнє чітке означення загальнотехнічної підготовки в контексті морської освіти. Під загальнотехнічною підготовкою фахівців морської галузі автор розуміє цілісний процес набуття здобувачами освіти системи компетентностей, пов'язаних із застосуванням актуальних знань з галузі техніки загалом і морської зокрема під час вивчення професійних дисциплін і безпосередньо в професійному середовищі (в умовах судна). Установлено, що до таких компетентностей відносяться базові знання з фундаментальних наук, морської галузі та будови, систем судна, їхньої експлуатації, морехідних якостей і міцності судна.

Ключові слова: загальнотехнічна підготовка, техніка, загальнотехнічні дисципліни, фахівці морської галузі, морська техніка, здобувачі вищої освіти, компетентності, техніко-технологічний розвиток.

\*© Солодовник А. О.